

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา ความต้องการที่อยู่อาศัยของคนชั้นกลางที่ทำงานในสำนักงานย่านอโศก-รัชดาภิเษก เป็นการศึกษาภายใต้แนวความคิดและทฤษฎี เรื่องความพึงพอใจในชีวิตของมนุษย์ การเลือกทำเลที่ตั้งของที่อยู่อาศัย ความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยที่ทำงาน แนวความคิดเกี่ยวกับคนชั้นกลางและคนเมืองรุ่นใหม่ ประเด็นหลักของการศึกษาคือ การเลือกที่อยู่อาศัยของคนชั้นกลางที่ทำงานในสำนักงานย่านอโศก-รัชดาภิเษก มีสาเหตุต่าง ๆ เป็นปัจจัยกำหนดในการตัดสินใจเลือกที่อยู่อาศัย

ความพึงพอใจในชีวิตของมนุษย์

มนุษย์มีชีวิตรอดได้เมื่อความต้องการจำเป็นของมนุษย์ได้รับการตอบสนองมนุษย์โดยทั่วไป มีความต้องการจำเป็นอยู่ 3 ประการ คือ

1. มนุษย์มีความต้องการจำเป็นในปัจจัย 4 ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค วัฒนธรรมที่สนองความต้องการจำเป็นด้านนี้ของมนุษย์ คือ เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มนุษย์ต้องการอาศัย เพื่อสร้างบ้านและผลิตสิ่งของต่าง ๆ

2. มนุษย์มีความต้องการจำเป็นทางสังคม (Social Needs) ซึ่งมีรากฐานมาจากชีวภาพ ดังนั้นมนุษย์จึงต้องมีการจัดระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือทางสังคม

3. มนุษย์มีความต้องการจำเป็นทางด้านจิตใจ (Psychological Needs) เนื่องจากมนุษย์มีความฉลาดกว่าสัตว์อื่น ๆ มนุษย์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมาย และต้องหาทางจัดการกับเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่ไม่สามารถควบคุมได้

จากความต้องการจำเป็น 3 ประการดังกล่าว ความต้องการจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ 1 ในปัจจัย 4 ที่สำคัญก็คือ ในเรื่องของที่อยู่อาศัย

เดิมทีนั้น มนุษย์ต้องดำรงชีวิตอยู่ตามธรรมชาติ ต้องอาศัยหลับนอน พักผ่อน เลี้ยงดู สมาชิกครอบครัวตามร่มไม้ หุบเขา ถ้า คัดแปลงธรรมชาติโดยรอบเพื่อป้องกันภัยที่ปรากฏ การณ์ตามธรรมชาติ เช่น ฝนตก น้ำท่วม แควร้อน ฯลฯ ตลอดจนการสร้างที่อยู่อาศัย เพื่อ ป้องกันภัยจากสัตว์อื่น และป้องกันภัยจากมนุษย์ด้วยกันเอง

การเลือกที่อยู่อาศัยก็มักเลือกตามแหล่งที่สามารถหาอาหารและน้ำได้สะดวก และ ปลอดภัยจากอันตรายของภัยธรรมชาติ และภัยจากสัตว์ และมนุษย์ด้วยกันเอง การเลือกทำเลที่ อยู่อาศัยจึงเป็นความตั้งใจ และเป็นการกระทำที่ต้องมีความรู้จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และสภาพสังคม

การเลือกทำเลที่อยู่อาศัยของคน โดยเฉพาะในเขตเมือง อาจสังเกตได้จากแหล่งชุมชน ต่าง ๆ อันแสดงถึงความซับซ้อนของการใช้ที่ดิน ซึ่งแสดงออกมาในรูปโครงสร้างทาง กายภาพ เช่น ร้านค้าย่อย ร้านขายส่ง สำนักงาน บ้านจัดสรร เป็นต้น ซึ่งการเลือกทำเลที่ตั้ง ดังกล่าว มนุษย์จะพิจารณาการปัจจัยหลายด้าน เช่น สภาพภูมิศาสตร์ สภาวะเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและการเมือง

จากการสังเกตการเลือกที่อยู่อาศัยของมนุษย์ในปัจจุบัน จะเห็นว่าส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ ธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสภาพอากาศ ดิน น้ำ มนุษย์ จะเลือกพิจารณาที่ดีที่สุด เป็นที่ สร้างบ้านเรือน โดยทั่ว ๆ ไปบ้านเดิมมักจะมีความสัมพันธ์กับสภาพพื้นดินที่อยู่สูงและไม่ ราบเรียบ เช่น เนินเขา ส่วนหมู่บ้านที่แออัดหรือตึกสูงมักเกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่เป็นที่ราบ แหล่ง น้ำอาจดึงดูดให้มนุษย์เลือกตั้งบ้าน ดังเช่นในอดีตที่คนไทยโบราณนิยมสร้างบ้านริมน้ำ เพราะ สามารถใช้แหล่งน้ำนั้น ๆ เพื่อการอุปโภคบริโภค และการคมนาคมสัญจรไปมาได้ ความเชื่อถือ ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการเลือกตั้งถิ่นฐาน บ้านหรือที่ดินที่หันหน้าสู่ทิศตะวันตกมักไม่ ค่อยมีใครนิยมปลูก นอกจากนี้สภาพของดินที่แห้งแล้งเกินไป แข็งเกินไป หรือมีโอกาสที่จะ ทรุดตัวมากจะไม่มีผู้ใดนิยมจะเข้าไปครอบครองตั้งถิ่นฐานหรือถ้าจะมีก็คงเป็นส่วนน้อย หรือ แม้แต่พื้นที่ที่น้ำท่วมถึงก็มีผลต่อการตัดสินใจเลือกที่ตั้งถิ่นฐานด้วยเช่นเดียวกัน

เงื่อนไขด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจรูปแบบและวิธีการผลิต และโครงสร้างขององค์กร ทางสังคม เป็นตัวกำหนดการตั้งถิ่นฐานมนุษย์เช่นกัน อาจกล่าวได้ว่า ความหนาแน่นของที่อยู่ อาศัยจะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับขบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันออกไป เช่น ถ้า

เป็นสังคมเกษตรกรรมขนาดพื้นที่และผลผลิตทางการเกษตรจะเป็นสิ่งกำหนดความหนาแน่นของบ้านเรือนของประชากร แต่ถ้าเป็นสังคมอุตสาหกรรม ปริมาณบ้านเรือนจะถูกกำหนดโดยการเพิ่มขึ้นของตลาดสินค้าและแรงงาน ศูนย์อุตสาหกรรมได้เปลี่ยนสภาพของท้องที่ที่เคยมีประชากรอาศัยอยู่เบาบางให้กลายเป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นเพิ่มขึ้น ยังมีการขยายโครงสร้างทางอุตสาหกรรมในพื้นที่เดิมมากขึ้นเพียงใด ความหนาแน่นในพื้นที่กิจกรรมนั้นก็จะมีมากขึ้นและแผ่ขยายออกไปตามลำดับ หากแต่บ้านเรือนที่ปลูกสร้างบริเวณดังกล่าวมักเป็นบ้านที่ไม่หรูหราเนื่องจากรายได้ของประชาชนไม่สูงนัก ในขณะที่ผู้มีรายได้สูงมักอยู่ไกลออกไปจากศูนย์อุตสาหกรรม เนื่องจากเกรงสภาพแวดล้อมที่เป็นพิษ ความทันสมัยในระบบคมนาคมและระบบสื่อสาร จะทำให้เกิดความเคลื่อนไหวของประชากรภายในรัศมีทำการของสาธารณูปโภคและสาธารณูปการทำให้การพึ่งพาธรรมชาติโดยตรงหมดไป การเลือกทำเลที่ตั้งถิ่นฐานนั้น ทำไปเพื่อลดอุปสรรคจากระยะทาง หรือใช้เวลาในการเดินทางน้อยที่สุด ทำให้การติดต่อกันของประชากรและกิจกรรมต่าง ๆ ทำได้สะดวกยิ่งขึ้น

การอยู่ร่วมกันของมนุษย์นั้น อาจเกิดจากแรงกระทำของมนุษย์ด้วยกันเอง เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน ตั้งแต่การหาอาหาร การป้องกันภัย โดยช่วยกันสร้างสรรค์วัฒนธรรม และความรู้สึกเกี่ยวกับในแง่ของเครือญาติ เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ไม่สงบขึ้น ผู้คนก็จะอพยพมาอยู่ร่วมกันเพื่อความปลอดภัยซึ่งก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวภายในพื้นที่หนึ่ง ๆ ได้เช่นเดียวกัน

อีกประการหนึ่งในฐานะที่การเมืองการปกครอง มีอำนาจในการควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงเป็นเสมือนผู้กำหนดพื้นที่และทำเลการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ เช่น ถ้าฝ่ายบริหารต้องการนำประเทศให้อยู่ในระบบอุตสาหกรรมก็จะทำให้ประชากร และบ้านเรือนบริเวณนั้นหนาแน่นกว่าบริเวณอื่น ฝ่ายบริหารสามารถกำหนดเขตห้ามปลูกสร้าง มีกำหนดเป็นบริเวณพื้นที่สีเขียวเพื่อสงวนสภาพแวดล้อมมิให้ถูกทำลายได้ ในบางประเทศมีการจำกัดสิทธิการย้ายเข้าหรือการจัดส่งคนไปอยู่ในพื้นที่เฉพาะ สำหรับในประเทศไทยนั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 หมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของประชากรชาวไทย มาตรา 40 บัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและเสรีภาพในการเลือกที่ตั้งถิ่นฐาน อยู่ภายในราชอาณาจักร การจำกัดเสรีภาพเช่นว่านี้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอำนาจบัญญัติ แห่ง

กฎหมายเฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐหรือความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือสวัสดิภาพของประชาชนหรือการผังเมือง หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์”

บทบัญญัติที่กล่าวข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นถึงนัยที่ว่า รัฐบาลได้สงวนอำนาจในการจัดการเกี่ยวกับปัญหาเรื่องถิ่นที่อยู่อาศัยของประชาชนในชาติไว้หลาย ๆ กรณี

ที่อยู่อาศัยของมนุษย์ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากธรรมชาติมากยิ่งขึ้น โดยที่มีการเลือกที่อยู่อาศัยเพื่อความสวยงาม สะดวกสบาย เพื่อการบ่งบอกฐานะทางสังคม ซึ่งในบางครั้งน่าจะเป็นผลกระทบที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพทั้งส่วนตัวและส่วนรวม ตลอดจนปัญหาของสภาพสิ่งแวดล้อมได้มากขึ้น

อีกประการหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุผลที่สำคัญสำหรับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ คือการเคลื่อนย้ายเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยนั้นเกิดขึ้น เพราะเชื่อว่าเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว ในประเด็นนี้องค์การยูเนสโกได้สรุปสาระข้อคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตไว้ว่า

คุณภาพชีวิตเป็นความรู้สึกของการอยู่พึงพอใจ มีความสุขต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิต ซึ่งมีส่วนสำคัญมากที่สุดของบุคคล อันได้แก่

1. อาหาร
2. คุณภาพอนามัยและโภชนาการ
3. การศึกษา
4. สภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร
5. สุขภาพที่อยู่อาศัยและการตั้งถิ่นฐาน
6. การมีงานทำ
7. ค่านิยม ศาสนา จริยธรรม กฎหมาย และปัจจัยด้านจิตวิทยา (สุนันทา

สุวรรณ โฉม, 2528)

จากองค์ประกอบต่าง ๆ ข้างต้น นักวิชาการทั้งหลายต่างพยายามศึกษาถึงเครื่องบ่งชี้ภาวะความมีคุณภาพชีวิตที่สำคัญที่สุด ซึ่งในจำนวนนี้ที่อยู่อาศัยถูกใช้เป็นเครื่องบ่งชี้ที่สำคัญอันดับที่ 3 รองจากสุขภาพอนามัยและสภาพการมีงานทำอันแสดงถึงความสำคัญของที่อยู่อาศัยต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ (ศักดิ์ชัย ทวีศักดิ์, 2529)

สภาพแวดล้อมนั้นจัดได้ว่าเป็นทรัพยากร (Resource) และสิ่งเร้า (Stimuli) อันหนึ่งที่สามารถทำความพอใจแก่มนุษย์ ซึ่งความหมายพจน์นี้ Shelley (1975 : 253-254) ได้กล่าวว่า มนุษย์จะเกิดความรู้สึกขึ้นภายในตัว เนื่องจากผลกระทบของสภาพแวดล้อมกายภาพสองประการ คือ ความรู้สึกในทางบวก และความรู้สึกในทางลบ และความสุขนั้น มีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อนและถูกรวมเรียกว่า "ระบบความพอใจ" โดยความพอใจในสภาพแวดล้อมนั้น จะเกิดขึ้น เมื่อระบบความพอใจมีความรู้สึกทางบวกมากกว่าลบมนุษย์จะมีความสุขมากที่สุด

ความรู้สึกของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกในทางบวก หรือทางลบจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อ เมื่อมีสิ่งเร้าหรือทรัพยากรเป็นตัวปัจจัยที่มากกระทบ ซึ่งขึ้นกับว่า สิ่งเร้าชนิดไหนที่จะทำให้มนุษย์เกิดความพอใจได้มากที่สุด ดังนั้นผลที่ได้รับจากความเข้าใจในระบบความพอใจนี้จะทำให้สามารถออกแบบที่จะนำไปสู่การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นแต่เนื่องจากทรัพยากรมีอยู่จำกัด ความพอใจของมนุษย์จึงมีได้เพียงระดับหนึ่ง และจะมีมากที่สุด ก็ต่อเมื่อการจัดการทรัพยากรเป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งนั่นก็คือ คำตอบที่ต้องการสำหรับผู้ที่อยู่อาศัยว่าจะมีความสุขพึงพอใจสูงสุด ณ สภาพแวดล้อมเช่นใด (ธงชัย สวัสดิการ, 2530)

ในเรื่องความต้องการของมนุษย์โดยธรรมชาติ จะมีความแตกต่างกันออกไปมากมายหลายประการ บางคนอยากทำงานเพราะต้องการมีความมั่นคงในอาชีพและเพื่อสังคมเพื่อนฝูงเพื่อนร่วมงาน แต่บางคนกลับต้องทำงานที่มีคุณค่าสมกับความรู้ที่ได้ร่ำเรียนมามากกว่าเงินเดือนหรือค่าตอบแทนแต่เพียงอย่างเดียว และตลอดเวลาที่ผ่านมาความต้องการเหล่านี้จะมีการปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ สุดแต่ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกที่พัฒนาและเปลี่ยนแปลง โครงสร้างในลักษณะเช่นเดียวกัน ความต้องการด้านที่อยู่อาศัยของมนุษย์ที่มีการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างและรูปแบบไปตามสภาพแวดล้อมและระบบเศรษฐกิจ ตลอดจนความต้องการของผู้เป็นเจ้าของที่มีบทบาทและฐานะทางสังคมเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น อาทิความต้องการระดับแรก ของมนุษย์ที่ต้องการบ้านเป็นที่อยู่อาศัยเพื่อการอยู่รอดและดำรงชีวิต ต่อมาเมื่อมนุษย์มีความสามารถและมีเทคโนโลยีที่สูงขึ้น ความต้องการดังกล่าวได้เปลี่ยนเป็นความต้องการเพื่อแสดงออกถึงฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม เพื่อสนองความต้องการในเรื่องความสะดวกสบายของการอยู่อาศัย ในประเด็นลักษณะเช่นนี้ Abram Maslow ผู้ก่อตั้งทฤษฎีความต้องการเป็นคนแรก ได้กล่าวถึงความต้องการในลักษณะต่าง ๆ ของมนุษย์ 6 ชนิด คือ

1. ความต้องการด้านปัจจัยสี่ เพื่อการอยู่รอดและการดำรงชีวิตหรือความต้องการทางร่างกาย
2. ความต้องการทางด้านความมั่นคง
3. ความต้องการทางสังคม
4. ความต้องการทางด้านฐานะหรือความเด่น
5. ความต้องการเป็นอิสระควบคุมหรือรับผิดชอบตนเองและมีความเป็นตัวของตัวเอง
6. ความต้องการเกี่ยวกับความสามารถ ความสำเร็จ และความพึงพอใจ ตามความนึกคิดของตน

สาระสำคัญที่เป็นตัวแยกความต้องการทั้ง 6 ชนิดออกจากกัน โดยเฉพาะสิ่งที่แยกความต้องการ 4 ชนิดแรกออกจากความต้องการที่ 5 และ 6 ก็คือ ความต้องการ 4 ชนิดแรกนั้น เป็นความต้องการที่ตอบสนองได้จากปัจจัยหรือสิ่งต่าง ๆ ที่มาจากภายนอก (Extrinsic) หรือเป็นสิ่งที่อยู่นอกกาย และสิ่งเหล่านี้มักเป็นปัจจัยที่มีตนหรือให้เห็นปรากฏได้ (เช่น อาหาร เงินทอง คำสรรเสริญต่างๆ เป็นต้น) แต่สำหรับความต้องการเกี่ยวกับความพึงพอใจตามความนึกคิดของตน (Self-realization) ความสามารถและรวมไปถึงการมีอิสระและควบคุมตนเองได้ในระดับหนึ่งที่มาพอ เหล่านี้ล้วนแต่จะตอบสนองได้ก็โดยความนึกคิดของแต่ละบุคคลที่มีขึ้นภายในจิตใจของเขาเองเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ Maslow ได้อธิบายอีกว่า ความต้องการต่าง ๆ จะมีการจัดเรียงลำดับจากต่ำไปหาสูง (จากความต้องการทางร่างกายไปสู่ความต้องการทางจิตใจ และต่อเมื่อความต้องการในลำดับที่อยู่ต่ำกว่าได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการที่อยู่ในลำดับสูงขึ้นไปจึงมีอิทธิพลมากขึ้น) Maslow เชื่อว่าความต้องการต่าง ๆ จะมีการจัดระเบียบเป็นเสมือนขั้นบันไดที่มีการเรียงเป็นขั้น ๆ ดังนี้ความต้องการทางด้านความสำเร็จตามความนึกคิดนั้น จะมีขึ้นมาได้ก็ต่อเมื่อความต้องการด้านการอยู่รอดทางด้านความมั่นคงและอื่น ๆ ได้รับการตอบสนองแล้วและเมื่อใดที่ความต้องการในลำดับที่ต่ำกว่ายังไม่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการลำดับต้น ๆ ก็จะมีผลสำคัญขึ้นมา และความต้องการอื่น ๆ ที่อยู่สูงขึ้นไปก็จะลดความสำคัญไปโดยปริยาย

ธงชัย สันติวงษ์ ได้อธิบายเพิ่มเติมในส่วนทฤษฎีของ Maslow ได้ว่า คนทุกคนมีความต้องการด้านความสำเร็จตามความนึกคิดหรือความต้องการเติบโต ซึ่งเป็นความต้องการที่ดู

จะไม่มีทางที่จะตอบสนองได้อย่างเพียงพอ เมื่อใครก็ตามได้รับความพอใจด้านความสำเร็จตามความนึกคิดแล้ว จะยังมีความต้องการด้านนี้มากขึ้น ซึ่งในประเด็นนี้แสดงออกได้อย่างชัดเจนในเรื่องของรูปแบบ ตลอดจนทำเลที่ตั้งของที่อยู่ของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงตามสิ่งเร้าภายในและภายนอกและที่กระทบตัวบุคคล ด้วยเหตุนี้เองความต้องการทางด้านความสำเร็จตามความนึกคิดจึงไม่เหมือนกับความต้องการชนิดอื่น ๆ โดยจะมีความสำคัญอย่างต่อเนื่องโดยไม่ขาดตอนและไม่สิ้นสุดซึ่งชี้ให้เห็นถึงว่าปัญหาที่อยู่อาศัยของมนุษย์ นับวันจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ตามสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นสิ่งเร้าให้ความต้องการด้านที่อยู่อาศัยของมนุษย์สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกัน

นอกจากนี้ Newman (1977) กล่าวว่า ความพอใจเป็นการตอบรับของมนุษย์ต่อสภาพแวดล้อม การตอบรับหมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติและพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งรวมเรียกว่า การตอบรับทางสังคมจิตวิทยาและพฤติกรรม ความพอใจในสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และพฤติกรรมการแสดงออกจะเป็นสิ่งที่เกิดตามมาหลังจากการรับรู้สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ระดับการรับรู้ในส่วนหนึ่งจะเกิดจากอิทธิพลของลักษณะบุคคลผู้ตอบรับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ซึ่งลักษณะบุคคลดังกล่าวนี้จะหมายความรวมถึงปัจจัยต่าง ๆ ของบุคคลทางด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนรูปแบบในการดำเนินชีวิตด้วย (Newman, S.J., 1977)

ความพอใจในปัจจุบันยังขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในอดีต และความคาดหวังในอนาคตอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ความพอใจอาจจะมีขึ้นได้ถึงแม้ว่าสภาพแวดล้อมในปัจจุบันจะไม่ตรงกับความคาดหวังที่ตั้งไว้ เพราะมนุษย์สามารถที่จะใช้กลไกการแก้ไขปัญหาเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่ไม่น่าพอใจให้เป็นสภาพแวดล้อมที่น่าพอใจได้ (Becker et al., 1977) (ธงชัย สวัสดิการ 2530 : 94)

แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวกับความพอใจของผู้อยู่อาศัยนั้น ได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในหลายด้าน เช่น

1. ใช้เป็นตัวประกอบของเครื่องชี้วัดคุณภาพของชีวิต (Cambel et al., 1976)
2. ใช้เป็นส่วนประกอบการประเมินความสำเร็จของโครงการจัดสรรที่ดินที่อยู่อาศัยทั้งของภาครัฐบาลและเอกชน (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2523)
3. ใช้เป็นตัวแปรในการศึกษาพฤติกรรมการย้ายถิ่นของมนุษย์ โดยถูกนำไปใช้ในสองลักษณะ ประการแรก ใช้ความพอใจเป็นตัวแปรอิสระที่ส่งผลโดยตรงกับการย้ายถิ่น และประการที่สอง เป็นตัวแปรอันเป็นผลมาจากกลุ่มของตัวแปรอิสระ เช่น การศึกษา สภาพแวดล้อม

ทางกายภาพและสังคม ซึ่งส่งผลกระทบต่อไปยังการย้ายถิ่นของมนุษย์อีกชั้นตอนหนึ่ง (ธงชัย สวัสดิกร, 2528)

พฤติกรรมการเลือกที่อยู่อาศัย

ในการพิจารณาการเลือกที่อยู่อาศัยในลักษณะที่เป็นเหตุผล และผลนั้นต้องใช้ความพยายามในการหาเหตุที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลเฉพาะตัว และสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปที่ทำให้คนเลือกที่อยู่อาศัย Rossi (1955) ได้ทำการศึกษาทางด้านจิตวิทยาสังคมเรื่องการย้ายถิ่นพบว่า มีสาเหตุต่าง ๆ ที่ผลักดันให้ครอบครัวเปลี่ยนที่อยู่อาศัย ได้แก่ สภาพของที่อยู่อาศัย ความรู้สึกอัดอัดในครัวเรือน (ความหนาแน่นของจำนวนผู้อยู่อาศัยร่วมกัน) หรือแม้แม้ปัญหากับผู้ให้เช่าในกรณีที่เป็นบ้านเช่าและสภาพของชุมชนที่อยู่อาศัย ซึ่งข้อสรุปทางด้านจิตวิทยาสังคมนับว่าเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะสามารถจำแนกชนิดสาเหตุอันเป็นตัวกระตุ้นทำให้เกิดความคิดที่จะย้ายได้

Walpert (1965) ได้นำเอาทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในลักษณะที่เห็นว่าการกระทำทุกอย่างที่เกิดขึ้นเป็นผลของการคิดแบบเป็นขั้นตอนและเป็นเหตุผลมาอธิบายพฤติกรรมการย้ายถิ่นว่า การย้ายถิ่นของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการย้ายบริเวณใกล้เคียง หรือบริเวณที่อยู่ในระยะทางเดินทางไกลเป็นการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมโดยมีกลไกอย่างหนึ่งที่บุคคลจำเป็นต้องใช้ในการตัดสินใจ ซึ่งคือการประเมินผลของสภาพชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ว่าสามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของตน และทำให้ตนพอใจได้หรือไม่เพียงใด ถ้าผลการประเมินเป็นลบ มนุษย์ก็จะหาวิธีการที่จะทำให้ตนเองพอใจขึ้นมา โดยอาจจะพยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีนั้นด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน

Galant (1971) ได้ศึกษาเรื่องการปรับตัวของมนุษย์กับการย้ายถิ่น ลักษณะที่เป็นแบบจำลองของพฤติกรรมการย้ายถิ่นฐาน ตัวแปรที่เกี่ยวกับตัวบุคคลและตัวแปรที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ชุดแรก ซึ่งสรุปได้ว่า ความคาดหวังและโอกาสที่จะมีได้ของแต่ละคนในสังคมสัมพันธ์กันในลักษณะที่ขัดแย้งกัน ถ้าสังคมและชุมชนที่อยู่อาศัยแต่ละแห่งไม่สามารถให้โอกาสตามที่แต่ละคนคาดหวังได้ สามิภรรยาจะต้องช่วยกันออกทำงาน เพื่อรวบรวมรายได้ทั้ง 2 คน ให้ได้ถึง 15,000 ถึง 20,000 บาทดังกล่าว และจำต้องมีการสะสมเงินมาไม่ต่ำกว่า 5 ปี จึงสามารถจ่ายเงินค่านี้อันได้ แสดงว่าเป็นช่วงรายได้ที่พอเป็นไปได้ ด้วยเหตุนี้ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้ปานกลาง จึงมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้แล้ว ผู้มีรายได้ปานกลาง จะมีความต้องการที่อยู่อาศัยสองประการคือ ประการแรก ความต้องการที่เป็นจริง (Housing need) ซึ่งเป็นความต้องการที่ขาดไม่ได้ และ ประการที่สอง ความต้องการฉาบฉวย (Housing want) ซึ่งเป็นความต้องการที่แม้จะไม่ได้มาซึ่งที่อยู่อาศัยใหม่ก็สามารถอยู่อย่างเหมาะสมตามอัตภาพได้ (มานพ พงศทัต, 2524 : 14)

ในการศึกษาทัศนคติความต้องการของผู้ใช้สอย ในการเลือกที่อยู่อาศัยจึงเป็นแนวทางที่ดีในการที่จะมองเห็นปัญหาของสภาพแวดล้อม และแก้ไขให้สอดคล้องกับความต้องการแล้วยังจะเป็นแนวทางที่ดี สำหรับโครงการต่อไป ซึ่งจะเป็นการช่วยลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากความล้มเหลวของโครงการที่ขาดการคำนึงถึงพฤติกรรมและความต้องการของผู้ใช้สอยอีกด้วย

Becker (1977) ได้อธิบายว่าผู้อยู่อาศัยมีความพอใจที่อยู่ในปัจจุบันได้แม้ว่าจะไม่ตรงกับบ้านในอุดมคติ ผู้อยู่อาศัยจะประเมินที่อยู่อาศัยด้วยปัจจัย 3 ประการ คือ

1. ภาพพจน์บ้านในอุดมคติ
2. เงื่อนไขตามสภาพการณ์
3. กลไกการแก้ไขปัญหาในตัวบุคคล

นอกจากนี้ Becker ได้ชี้แจงว่ามนุษย์มีเหตุผลอย่างเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การที่บุคคลจะประเมินที่อยู่อาศัยในแบบปัจจุบันของตน จึงคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ เช่น ลักษณะครอบครัวของตน ตลอดจนข้อจำกัดเรื่องรายได้ของครอบครัวและราคาบ้าน ดังนั้นบ้านในอุดมคติจึงเป็นเพียงเป้าหมายเรื่องที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน เพื่อเป็นบันไดก้าวไปสู่เป้าหมายนั้น ดังนั้นเงื่อนไขตามสถานการณ์ และกลไกแก้ปัญหาในตัวบุคคลในขณะหนึ่งอาจทำให้ผู้อยู่อาศัยเกิดความพอใจต่อที่อยู่อาศัยในขณะนั้นได้ แม้ที่อยู่อาศัยนั้นจะไม่ตรงกับบ้านในอุดมคติ และเมื่อเงื่อนไขคนในชุมชนนั้น ๆ ก็จะแสวงหาทางออกโดยการย้ายไปอยู่ที่แห่งใหม่

Lee (1969) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นว่ามีปัจจัยเหลือคณานับที่กระทำการยึดเหนี่ยวหรือดึงดูดประชากรเอาไว้ในพื้นที่นั้น และมีปัจจัยอย่างอื่นที่มีแนวโน้มจะผลักดันให้ประชากรออกไป ตัวอย่างเช่น ภูมิอากาศที่ดีจึงเป็นแรงดึงดูดในขณะที่ภูมิอากาศเลวเป็นแรงขับไล่ที่เกิดกับทุกคน ผู้ย้ายถิ่นทุกคนจะนิยมปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นแง่บวก

และลบทั้งในถิ่นต้นทางและปลายทางแตกต่างกันไป แต่เราอาจจำแนกประชากรที่ตอบได้ในแบบที่คล้ายคลึงกันต่อกลุ่มของปัจจัยที่เหมือนกันที่ถิ่นต้นทางและถิ่นปลายทางได้

ประเด็นสำหรับอีกประการหนึ่ง ที่มีผลต่อความต้องการเลือกที่อยู่ของมนุษย์ก็คือในเรื่องของรายได้ Golany (อ้างใน ยงยุทธ ดิลกตระกูลกิจ, 2527 : 35) กล่าวว่า การเพิ่มขึ้นของผู้มีรายได้ปานกลาง มีอิทธิพลต่อประเทศที่พัฒนาอย่างสูงสุด เช่น สหรัฐอเมริกาและประเทศทางยุโรปตะวันออก ผู้มีรายได้ปานกลาง เป็นผู้ที่ทำการพัฒนาประเทศมากขึ้น จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานความเป็นอยู่โดยการเพิ่มรายได้และการศึกษา ซึ่งกรุงเทพมหานครเองก็มีกลุ่มประชากรที่มีรายได้ปานกลาง จัดอยู่ในกลุ่มคนที่มากที่สุดก็คือประมาณร้อยละ 52 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งการที่ครอบครัวหนึ่งจะซื้อบ้านพร้อมที่ดิน จะต้องมียาได้ประมาณ 15,000 ถึง 20,000 บาทต่อเดือน ซึ่งก็แสดงว่าตามสภาพการณ์และปัจจัยอื่น ๆ แปรเปลี่ยนไป ก็อาจจะทำให้ผู้อยู่อาศัยเปลี่ยนแปลงจากความพอใจเป็นความไม่พอใจที่อยู่อาศัยอันเดียวกันนั้น ในเวลาต่อมาได้

ในประเด็นเกี่ยวกับที่พักอาศัยในอุดมคตินี้ Richard Muth (1974) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงหน่วยพักอาศัยว่า เมื่อประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น จะมีแนวโน้มที่ต้องการขนาดที่พักอาศัยใหญ่กว่าและอยู่ในแหล่งที่ที่พักอาศัยที่ดีกว่า เช่น ในแหล่งที่ตั้งที่มีการเดินทางเข้า - ออก สะดวกและมีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น

แนวความคิดที่เกี่ยวกับคนชั้นกลาง

ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะในช่วง 5-6 ปีที่ผ่านมาสภาพเศรษฐกิจของประเทศที่อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยหลักที่กระตุ้นให้ชนชั้นกลางเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยอาจพิจารณาจากโครงสร้างการมีงานทำเป็นหลัก จากข้อมูลที่เราเรียกว่าการสำรวจแรงงานในปี 2534 เรามีแรงงานอยู่ประมาณ 29 ล้านคน อยู่ในภาคเกษตร 18 ล้านคน แต่ที่เหลืออยู่ในภาคอุตสาหกรรมและบริการรวมกัน 11 ล้านคน ในจำนวนนี้ 3.2 ล้านคน อยู่ในภาคอุตสาหกรรมประมาณ 1 ล้านคน อยู่ในภาคก่อสร้าง การค้าขายประมาณ 3.5 ล้านคน การขนส่ง 750,000 ล้านคน การบริการ (ซึ่งหมายถึงการเงินการธนาคาร ราชการ ธุรกิจประกันภัย ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ และอื่น ๆ) รวมอีก 3.2 ล้านคน ซึ่งโดยสรุปอาจจะกล่าวได้ว่า ในอนาคตข้างหน้า อัตราการมีงานทำของไทยในภาคนอกเกษตร ซึ่งในปัจจุบันมี ประมาณร้อยละ 35 จะสูงขึ้นกว่าครึ่งหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม การที่เรามีการขยายตัวในภาคนอกเกษตร มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น เป็นสัดส่วนที่สูงถึงร้อยละ 35 ซึ่งมีได้หมายความว่าทุก ๆ คนในภาคนอกเกษตรเป็นคนชั้นกลาง ถ้าจะพิจารณาจากมุมมองของทรัพยากรมนุษย์เราน่าจะต้องพิจารณาจากหลาย ๆ ปัจจัยซึ่งได้แก่

- โครงสร้างของประชากร อายุ 1-15 ปี ลดลง อายุ 20-40 ปี เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว
- ประการสุดท้ายในการมองจากมุมมองของทรัพยากรมนุษย์ น่าจะดูได้จากรายได้เฉลี่ยในปัจจุบันข้อมูลในเรื่องกลุ่มรายได้ยังไม่ชัดเจน แต่เป็นที่ทราบกันว่าในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจขยายตัวมาก เช่น ใน 5-6 ปีที่ผ่านมา แรงงานที่เป็น Knowledge worker ได้รับรายได้เพิ่มสูงมาก และการมีรายได้สูงทำให้เกิดส่วนเกินที่สามารถนำมาใช้เพื่อความสะดวกของชีวิต และอาจจะทำให้คนเหล่านี้ได้มีเวลาแสวงหาความรู้ และความเข้าใจในสภาพของสังคมเศรษฐกิจ ไม่ใช่เฉพาะในประเทศ แต่เป็นสังคมที่เราเรียกว่า "นานาชาติ"

ปัจจัยอื่น ๆ ที่เราอาจเรียกได้ว่าเป็นปัจจัยเสริมประเด็นทางทรัพยากรมนุษย์ และเศรษฐกิจที่น่าจะนำมาวิเคราะห์ ได้แก่ ปัจจัยทางด้านการดำรงชีวิต (Life style) ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเกิดคนชั้นกลางขึ้นแล้ว เช่น

ระบบ Fast Food ซึ่งปัจจุบัน กลายเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับเมืองไทย ที่น่าสนใจคือระบบ Fast Food เคยเข้ามาในเมืองไทยครั้งหนึ่งเมื่อ 20 ปีที่แล้ว และก็ไม่สามารถประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าในช่วงนั้น คนชั้นกลางยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร

ปัจจัยอีกด้านหนึ่งที่สำคัญคือ ข่าวสารสนเทศ การเพิ่มขึ้นของระบบเคเบิลทีวี ซึ่งปัจจุบัน IBC มีสมาชิกประมาณ 6 หมื่นคน ของ Thai Sky มี 30,000 คน และระบบดาวเทียมอีกที่มีมากมาย ปัจจัยทางด้านข่าวสารมีความหมายมาก เพราะแสดงว่าเมืองคนมีรายได้สูงนั้น ความต้องการของอื่น ๆ ก็มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นยินดีจ่ายเงินเพื่อความรู้และข่าวสารมากขึ้น

ปัจจัยสุดท้ายที่ดูได้ คือ การขยายตัวของตลาดหลักทรัพย์ แต่ถ้าจะมองจากปัจจัยที่กล่าวมาทั้งหมด เราก็ต้องยอมรับว่ายังไม่ครบเพราะ "คนชั้นกลาง" อาจมองได้จากเรื่องของจิตวิทยา เช่น โครงสร้างของสังคม และที่สำคัญที่สุดก็คือ เรื่องความรู้สึกของคนเหล่านั้นว่าเขาอยู่ตรงไหน ในญี่ปุ่นให้ทำแบบสอบถาม ว่าเป็นคนอยู่ตรงไหนของสังคมร้อยละ 90 จะบอกว่าอยู่ "ชั้นกลาง" ในประเทศของเรายังไม่ได้มีการทำเช่นนั้น

อย่างไรก็ตาม ถึงจะดูจากข้อมูลหลัก ๆ เรื่องคนชั้นกลาง เราก็ยังไม่สามารถจะวิเคราะห์อย่างชัดเจนได้ว่าผลกระทบจะเป็นอย่างไร จะขอเริ่มก่อนถึงในส่วนที่เป็นปัญหา

- การศึกษาซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าผู้ที่ทำงานในภาคนอกเกษตร ซึ่งมีความรู้ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไปโดยเฉลี่ย น่าจะพูดได้ว่าเป็นบุคคลที่เรากล่าวได้ว่าเป็นคนชั้นกลาง เนื่องจากการมีความรู้สูง ทำให้บุคคลเหล่านี้มีงานทำที่ดี และมีความสามารถที่เราเรียกว่ามีความสามารถที่ใช้ "ปัญญา" ในการทำงานและการดำรงชีวิต ซึ่งถ้านับบุคคลที่จบปริญญาตรีขึ้นไปในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ก็อาจจะกล่าวได้ว่ามีจำนวนถึงประมาณ 1.5 ล้านคนขึ้นไป ที่น่าสนใจก็คือ อัตราการผลิตบัณฑิตของไทยในปัจจุบันสูงมาก ถึงประมาณ 80,000-100,000 คน ต่อปีและมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นเรื่อย ๆ และปัจจัยที่เป็นหลักก็คือ มีการเรียนระดับปริญญาตรีของคนที่ทำงานแล้วในจำนวนที่มากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงอายุ 30-40 ปี แน่นอนทุก ๆ คน ที่จบปริญญาตรีคงไม่ใช่คนชั้นกลางทั้งหมด แต่ส่วนใหญ่น่าจะอยู่ในข่ายที่จะนับได้ ขณะเดียวกันเราจำเป็นต้องนำเอากลุ่มการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรีมาวิเคราะห์ด้วย โดยเฉพาะผู้ที่จบระดับอนุปริญญาตรี และ ปวส. โดยเฉพาะผู้ที่จบในสาขาทางด้านช่าง ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน ก็อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นคนชั้นกลางด้วย (ดร.จิระ หงษ์ลดารมภ์, 2535)

- ปัจจัยที่สำคัญที่จะกล่าวอีกต่อไปก็คือ อาชีพ ถ้าจะดูอย่างง่าย ๆ ก็คือดูว่าอาชีพที่เราเรียกว่าเป็นผู้ที่ใช้ความรู้เป็นอาชีพ (professional) และผู้ที่เป็นผู้บริหารซึ่งในปี 2534 มีถึง 1.5 ล้านคนเช่นกัน ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่าตัวเลขทางด้านอาชีพไปสัมพันธ์กับข้อมูลทางด้านการศึกษา กลุ่มอาชีพดังกล่าว อาจจะกล่าวได้ว่า white collar ซึ่งในประเทศที่พัฒนาแล้วมีสัดส่วนสูงมาก เช่น ในสหรัฐมีถึง 60 % ของแรงงานทั้งหมด ในเกาหลีซึ่งเศรษฐกิจดีกว่าเรา ก็มีประมาณ 30 % ของไทยในปัจจุบัน 1.5 ล้านคน อาจจะกล่าวได้ว่าเท่ากับ 6 % ของแรงงานทั้งหมด ซึ่งรวมภาคเกษตรด้วย แต่ถ้าคิดจากเปอร์เซ็นต์ของแรงงานในภาคนอกเกษตร ก็จะมีประมาณ 15 %

- ปัจจัยที่จะต้องนำมาวิเคราะห์คือ สัดส่วนของเมืองกับชนบท Rural / Urban ซึ่งปัจจุบันมีแนวโน้มของสังคมเมืองสูงขึ้น และมีทำที่ว่าจะสูงมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัจจุบันอัตราของชุมชนเมืองน่าจะอยู่ประมาณ 25-30 % การที่มีการศึกษาดีมี อาชีพดี และอยู่ชุมชนเมืองที่มีข่าวสาร และการดำรงชีวิต (life style) ที่เป็นตัวเพิ่มคนชั้นกลาง

กว่าครึ่งอย่างแน่นอน ปัญหาสำคัญก็คือจะกระจายไปยังเมืองต่าง ๆ ในจำนวนที่พอเพียงอย่างไร จะมีตัวอย่างของกรุงเทพฯ ในหัวเมืองได้เร็วแค่ไหน แต่ที่สำคัญก็คือ อิทธิพลของคนชั้นกลางในเรื่องต่าง ๆ จะยกระดับฐานะของคนระดับล่างได้รวดเร็วแค่ไหน การมีส่วนร่วมในการเมือง เศรษฐกิจ และอื่น ๆ เช่น คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม จะเป็นอย่างไร อาจจะต้องติดตามดูกันต่อไป และสิ่งที่น่ากลัวก็คือ คนชั้นกลางจะรวมตัวกัน เพื่อรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยที่ผลประโยชน์ของชาติ ส่วนรวม และความเป็นอยู่ของคนไทยที่เสียเปรียบจะไม่ดีขึ้นเท่าที่ควร

บทบาทของคนชั้นกลางในปัจจุบัน

"คนชั้นกลางในปัจจุบัน"

- ผู้มีงานทำ
- ฐานะปานกลาง
- มีการศึกษาระดับอนุปริญญาขึ้นไป

ก. ที่มาของกลุ่มคนชั้นกลางปัจจุบัน

1. โครงสร้างประชากรในอดีต
2. บทบาทของ HRD ที่ผ่านมาที่สามารถสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา
3. การปรับสถานภาพทางเศรษฐกิจของประเทศสูงขึ้น

ข. บทบาทที่สำคัญ

1. การพัฒนาเศรษฐกิจ การผลิต
 - ประสิทธิภาพการทำงานสูง
 - มีศักยภาพในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เช่น เทคโนโลยี และวิชาการเป็นต้น
 - มีโอกาสและความสามารถในการลงทุนมาก การบริโภค
 - มีอำนาจซื้อสินค้าและบริการมาก
 - มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพราคาสินค้าและบริการ
 - กดดันไปสู่ระบบการแข่งขันแบบเสรี
2. การพัฒนาสังคม
 - ยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของระบบครอบครัวให้ดีขึ้น

- สร้างแนวคิดและวัฒนธรรมใหม่ของคนชั้นกลางนำไปสู่การสร้างความเป็นเอกภาพของสังคม
 - มีความสามารถในการรับรู้และถ่ายทอดเพื่อให้สังคมเกิดความเท่าเทียมในการเท่ากับสถานการณ์
 - สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและของสังคมโดยรวม
3. การพัฒนาการเมือง
- เป็นกลุ่มใหม่ทางการเมืองที่เสริมสร้างแนวคิดทางประชาธิปไตย
 - สร้างพลังในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
 - ก่อให้เกิดความหวังทางการเมืองที่มีรูปแบบของประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

แนวความคิดเกี่ยวกับคนเมืองรุ่นใหม่

กลุ่มคนรุ่นใหม่มีกำลังซื้อสูง ชื้อคอนโดราคาแพงในเมือง ชื้อรถยนต์ราคาแพง "ยัปปีไทย" ที่ดินกว่าต่างประเทศคือ ไม่กินเหล้า แต่ดื่ม "โค้กและเป๊ปซี่" เข้าฟิตและกินไก่ทอด ออกกำลังกาย ศูนย์ออกกำลังกาย (PHYSICAL FITNESS) และอยู่ในเมืองใหญ่

กลุ่มคนรุ่นใหม่อยู่กับ "ไฮเทค-การสื่อสาร" เช่น ใช้รีโมท (Remote) อาทิเช่น รีโมท เปิดลิฟต์รถยนต์ รีโมทเพื่อสตาร์ทเปิดแอร์รถ กลับบ้านก็ใช้รีโมทเปิดประตูหน้าบ้าน รีโมท เปิดแอร์ในบ้าน เปิดทีวี เป็นต้น

ถ้าเฝ้าสังเกตคนรุ่นใหม่ของไทย เราจะพบว่ายัปปีชั้นนำของไทยจะมีคุณลักษณะ 7 อย่าง เรียกว่า "8 C" คือ

1. C - COKE
2. C - CREDIT - จะแสดงออกด้วยบัตรเครดิต บางคนมีมากกว่า 1 ใบ
3. C - CAR - รถยนต์ คนรุ่นใหม่เมื่อมีเงินก็ต้องซื้อรถยนต์ แม้ในอนาคตจะไม่ได้ใช้รถ แต่ก็ซื้อไว้ใช้ในวันเสาร์-อาทิตย์
4. C - COMPUTER - คนรุ่นใหม่จะมีคอมพิวเตอร์ และมีชีวิตอยู่กับการใช้คอมพิวเตอร์
5. C - COMMUNICATION - มือถือ วิทยุติดตามตัว และโทรศัพท์จะเป็นเรื่องจำเป็นในชีวิตการทำงานของคนสมัยใหม่และอาจจะเชื่อมโยงติดต่อกับคอมพิวเตอร์ด้วยก็ได้

6. C - CONDO - คนรุ่นใหม่ในเมืองคงจะไม่สามารถจะอยู่ระดับเดินได้ เพราะที่ดินในเมืองแพงเหลือเกิน บ้านของคนรุ่นใหม่ในเมืองก็คือคอนโดเท่านั้น

7. C - CLUB - ชีวิตสังคมของคนรุ่นใหม่ก็ต้องการสังคมร่วมกันนอกเวลาทำงาน การเป็นสมาชิกในศูนย์สุขภาพหรือสมาชิกสปอร์ตคลับ สมาชิกกอล์ฟ สมาชิกทางสังคมต่าง ๆ จะเป็นสิ่งจำเป็น เป็นจุดรวมกิจกรรมทางสังคมของเมือง

8. C - CONDOMS - โรคภัยที่คุกคามน่ากลัวที่สุด แม้กระทั่งคุณมีชัยได้รณรงค์ไว้มากมาย และทั้งโลกก็เป็นแล้วก็คือ โรคเอดส์ การป้องกันที่ถูกที่สุดสำหรับคนวัยรุ่นทุกเพศในรุ่นใหม่ก็คือ การรู้จักคอนโดม แม้กระทั่งลูกเล็กเด็กแดงก็รู้จักกันหมด

ลักษณะ "C" 8 อย่างนี้ จะพบในคนรุ่นใหม่ในเมืองใหญ่ เช่น กทม. ที่มีการศึกษาและมีรายได้สูง กลุ่มคนเหล่านี้กำลังจะเติบโตเป็นคนรุ่นใหม่อยู่ในระดับผู้บริหารชั้นสูงขึ้นไป ทุกที่พฤติกรรมของคนกลุ่มนี้ส่วนมากจะหล่อหลอมมาจากในชีวิตรวมมหาวิทยาลัย และสืบเนื่องออกมาสู่วัยทำงาน จึงเป็นกลุ่มของสังคมที่น่าสนใจยิ่งว่าจะมีบทบาทผู้นำในส่วนเอกชนราชการหรือการเมืองมากน้อยแค่ไหนในอนาคตของไทย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยของ ปราโมทย์ สรรเพชรศิริ (2536) เรื่อง "การศึกษาความต้องการและความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยและที่ทำงานของผู้ที่ทำงานในย่านสีลม" พบว่าผู้ที่ทำงานในย่านสีลมส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุในช่วง 28 ปี มีสถานภาพสมรสเป็นโสด ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาที่เกี่ยวข้องทางด้านการบริหาร การบัญชี และเศรษฐศาสตร์ มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 11,340 บาท/คน/เดือน ส่วนใหญ่จะอาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร ชั้นกลาง การเดินทางมาทำงานผู้ที่มีตำแหน่งระดับผู้บริหาร ส่วนใหญ่จะเดินทางมาทำงาน โดยรถยนต์ส่วนตัว ส่วนผู้ที่มีตำแหน่งระดับพนักงานส่วนใหญ่จะเดินทางมาทำงานโดยรถประจำทาง การเดินทางส่วนใหญ่ใช้เวลาประมาณ 30-60 นาที และปัญหาของการเดินทาง คือ การจราจรติดขัด และรถประจำทางนาน

ในด้านความคิดความต้องการที่อยู่อาศัยใหม่ ส่วนใหญ่ไม่คิดที่จะย้ายที่อยู่อาศัย ทั้งนี้เนื่องจากที่อยู่อาศัยเดิมมีความสะดวกสบายอยู่แล้ว การอยู่อาศัยชินกับที่แล้ว บางคนที่อยู่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทำให้เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายจึงไม่คิดจะมีที่อยู่อาศัย

ใหม่ ส่วนผู้ที่คิดจะมีที่อยู่อาศัยใหม่ส่วนใหญ่เนื่องมาจากการต้องการมีบ้านเป็นของตนเอง เพราะจะแยกครอบครัวออกมาอยู่ หรือบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันมิใช่เป็นเจ้าของแต่อาศัย โดยการเช่าหรือเช่าอยู่

ผู้ที่ต้องการที่จะมีที่อยู่อาศัยใหม่ส่วนใหญ่คิดที่จะซื้อบ้านจากโครงการและลักษณะของที่อยู่อาศัยที่ต้องการส่วนใหญ่ต้องการมีลักษณะบ้านเดี่ยว จุดประสงค์ของการมีที่อยู่อาศัยใหม่ของผู้ที่ทำงานย่านสีลม ส่วนใหญ่ต้องการเป็นบ้านหลังแรกของครอบครัว ผู้ที่ต้องการเป็นบ้านหลังที่ 2 ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีบ้านอยู่บริเวณชานเมือง แต่เนื่องจากการจราจรที่แออัดจึงเลือกซื้อที่อยู่อาศัยที่ใกล้ที่ทำงานเพื่อใช้พักในช่วงวันทำงาน ส่วนวันหยุดก็จะกลับไปอยู่ที่บ้านที่อยู่ชานเมือง ด้านทำเลที่ตั้งของที่อยู่อาศัยใหม่ที่คาดว่าจะเลือกซื้อ ส่วนใหญ่เป็นเขตกรุงเทพมหานครชั้นนอก หรือย่านชานเมือง

สำหรับปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของผู้ที่ทำงาน ในย่านสีลม ส่วนใหญ่ คือ การเลือกทำเลที่ตั้ง และระดับราคาบ้าน เป็นสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากการตัดสินใจซื้อที่อยู่อาศัยต้องดูระดับราคาที่สามารถจะซื้อได้ มิฉะนั้นอาจเกิดปัญหาในกรณีที่ไม่สามารถผ่อนชำระได้ทันตามเวลาที่กำหนดและอาจถูกยึดที่อยู่อาศัยคืน ทางด้านระดับราคาที่อยู่อาศัยที่ผู้ทำงานในย่านสีลมที่คาดว่าจะซื้อ ส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับราคา 750,000-1,500,000 บาท และเมื่อพิจารณาถึงระดับรายได้ของแต่ละกลุ่ม พบว่า ความต้องการที่จะซื้อที่อยู่อาศัยจะเปลี่ยนแปลงไปตามระดับรายได้ เงื่อนไขการชำระเงินในการซื้อที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่ต้องการที่จะผ่อนชำระเป็นงวดมากกว่าซื้อเงินสด เนื่องจากการผ่อนชำระเป็นงวดไม่เป็นภาระหนักเกินไปในการหาเงินมาผ่อนชำระและสามารถซื้อที่อยู่อาศัยได้เลยไม่ต้องรอสะสมเงินให้ครบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย